

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Маруняк Євген Ігорович

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки**

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук,
доцент Ткачук Л. В.

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор педагогічних наук,
професор Іщенко Л. В.

Захист відбудеться 18 травня 2022 р. о 9.00 год. на засіданні ЕК кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема.....	8
1.2. Сутність та характеристика мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.....	28
1.3. Формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах закладу вищої освіти.....	41
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	62
2.1. Організація педагогічного експерименту.....	62
2.2. Стан сформованості мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.....	72
2.3. Організація та результати формувального експерименту.....	84
ВИСНОВКИ.....	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	104
ДОДАТКИ.....	117

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

На сучасному етапі інтеграції України у світовий освітній простір та постійного вдосконалення національної системи вищої освіти актуальним завданням підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних до інноваційної педагогічної діяльності на рівні світових стандартів, є формування готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності. Однією із важливих характеристик готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності є рівень розвитку його мотиваційної сфери (потреби, мотиви, прагнення, схильності, ідеали, переконання). Мотивація впливає на вибір та успішність опанування професією, визначає особливості взаємодії особистості в професійному колективі.

Мотиваційна готовність допомагає молодому фахівцеві успішно виконувати професійні обов'язки, ефективно використовувати знання, уміння і навички у розв'язанні завдань професійної діяльності. Отже, питання мотиваційної готовності до професійної діяльності є важливою психолого-педагогічною проблемою, що потребує детального теоретичного дослідження.

Проблема готовності до різних видів професійної діяльності є об'єктом наукового інтересу багатьох дослідників, а у практичному аспекті важлива для викладачів вищої школи, які готують майбутніх фахівців. Входження України до європейського освітнього простору, реалізація Закону України «Про вищу освіту», Концепції «Нова українська школа», Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», Професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти», актуалізують вимоги до майбутніх учителів у контексті їхньої готовності до педагогічної діяльності.

Формування мотиваційної сфери як передумови готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності є важливим завданням фахової підготовки та потребує належного наукового і практичного розв'язання. Слід зауважити, що дослідження професіоналізації особистості нині набуває нових акцентів, які зміщуються від вивчення окремих її сторін до досягнення професійної самореалізації як невід'ємного аспекту цілісної життєтворчості особистості, сфери реалізації смислу її життя.

Готовність до різних видів діяльності досліджували М. Артюшина, О. Гончарова, Т. Гуцан, М. Дьяченко, О. Керницький, Л. Кондрашова, О. Кривильова, М. Кулакова, О. Павленко, О. Серняк, В. Уліч, Н. Чорна та ін.

Аналіз наукових публікацій з проблем фахової підготовки майбутніх педагогів дозволяє зробити висновок про достатньо різноманітний підхід до вивчення проблеми формування професійної готовності та її структури (Г. Балл, А. Деркач, М. Дьяченко, Л. Кандилович, Л. Карамушка, О. Коберник, Д. Мазоха, В. Моляко, С. Равикович та ін.).

Вивченням проблеми мотиваційної готовності до професійної діяльності займалися зарубіжні (Д. Аллен, Ч. Гайтскел, С. Дженсенсон, П. Драганов, Р. Клінке, К. Пітторс, Г. Сектодер, Ж. Трошнер та ін.) та вітчизняні (І. Богданова, І. Гавриш, К. Дурай-Новакова, А. Капська, Н. Кузьміна, А. Линенко, В. Сластьонін, А. Шевченко та ін.) вчені.

Не дивлячись на різноманіття підходів до розуміння сутності та структури мотиваційної готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності, більшість учених (Н. Гуртовенко, О. Демченко, М. Дьяченко, Л. Захарова, О. Івлєва, Л. Кандилович, Л. Костюченко, Н. Кузьміна, О. Мешко, Л. Мітіна, В. Моляко, Г. Сухобська, Л. Хомич, А. Яблонський та ін.) визначають її як складне, комплексне утворення з багатокomпонентною структурою, важливими ознаками якої виступають позитивне ставлення до професійної діяльності, спрямованість на педагогічну діяльність та усвідомлення мотивів діяльності.

Однак невирішеною частиною цього досить актуального питання залишається проблема створення і впровадження спеціальних програм індивідуальних траєкторій професійної підготовки, що стимулюють активність студента в опануванні способами і методами здійснення цього процесу.

Отже, актуальність означеної проблеми спонукала нас до вибору теми кваліфікаційної роботи **«Формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності»**.

Мета дослідження: на основі теоретичного аналізу проблеми дослідження обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи удосконалення процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Для досягнення мети визначено такі **завдання:**

1. Уточнити зміст ключових понять дослідження, обґрунтувати науково-теоретичні основи та психолого-педагогічні особливості процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.
2. З'ясувати сутність, зміст та структуру мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.
3. Визначити стан сформованості мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.
4. Теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати шляхи удосконалення процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – процес формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз психолого-педагогічної літератури й передового педагогічного досвіду; емпіричні: педагогічне

спостереження, самооцінка, опитування, анкетування, бесіда, метод вивчення документації та студентських робіт, діагностичні методики для визначення рівня сформованості мотиваційної готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців; педагогічний експеримент.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі факультету фізики, математики та інформатики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У дослідженні взяли участь 51 респондент – студенти 2–3 курсу факультету.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що з'ясовано теоретичні основи та психолого-педагогічні особливості процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності; виявлено сутність, зміст та структуру мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності; визначено стан сформованості мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності та рівні сформованості; теоретично обґрунтовано шляхи удосконалення процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що спеціальний тренінг та технологія реалізації шляхів удосконалення процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності можуть бути реалізовані в умовах сучасних закладів вищої педагогічної освіти. Теоретичні положення, практичні результати, методичні рекомендації щодо удосконалення процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти у процесі професійної підготовки студентів, на курсах підвищення кваліфікації працівників освіти; при написанні рефератів, курсових і дипломних робіт студентами.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснювалася шляхом участі у Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції

«Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (Умань, 24 листопада 2021 р.), виступів на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту УДПУ імені Павла Тичини.

Публікації. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи висвітлено у тезах Маруняк Є., Ткачук Л. Дослідження мотиваційної готовності майбутнього педагога до професійної діяльності. *Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (м. Умань, 24 листопада 2021 р.) / гол. ред. Бойченко В. В. Умань: ВПЦ «Візаві», 2021.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (118 найменувань). Загальний обсяг роботи – 120 сторінок, основний зміст – 103 сторінки. Робота містить 4 таблиці.

У першому розділі «Теоретичні основи формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності» було уточнено зміст ключових понять дослідження, обґрунтовано науково-теоретичні основи та психолого-педагогічні особливості процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності; з'ясовано сутність, зміст та структуру мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності; здійснено аналіз практики формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності у закладі вищої освіти.

У другому розділі «Шляхи удосконалення процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності» було визначено стан сформованості мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності; обґрунтовані та експериментально перевірені шляхи удосконалення процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Доведено, що розвиток мотиваційної готовності майбутнього вчителя є необхідною умовою формування його професійної компетентності, а сама позитивна мотиваційна готовність є системоутворювальною складовою його готовності до професійної діяльності.

Встановлено, що ефективним засобом підвищення мотиваційної готовності майбутніх учителів може слугувати:

- підвищення ефективності професійного самопізнання студентів шляхом стимулювання пізнавальної активності, спрямованої на вдосконалення себе як суб'єкта діяльності;

- залучення до самоаналізу та оцінки наслідків власної діяльності з метою підвищення схильності до рефлексії;

- вирішення проблемних педагогічних ситуацій, які дозволяють розвивати основи саморегуляції поведінки;

- використання активних методів навчання, що охоплюють: дискусійні методи (групова дискусія, розбір і аналіз ситуацій і т. д.), ігрові методи (дидактичні, творчі, рольові ігри, а також ігрова психотерапія, психодраматична корекція, трансактний метод усвідомлення комунікативної поведінки та ін.), сензитивний тренінг (тренування саморозуміння, техніки невербальної взаємодії), мікрвикладання предмету за фахом.

Експериментальна робота дала змогу успішно реалізувати процес процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності. Таким чином, ефективність запропонованих шляхів формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності доведено, завдання дослідження виконані.

ВИСНОВКИ

Уточнено зміст ключових понять дослідження, обґрунтовано науково-теоретичні основи та психолого-педагогічні особливості процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності. Встановлено, що «готовність» – це високий рівень розвитку мотиваційних,

пізнавальних, емоційних та вольових процесів особистості, який забезпечує успіх майбутньої діяльності. Обґрунтовано, що готовність є особистісною (емоційно-інтелектуальною, вольовою, мотиваційною, що включає інтерес, ставлення до діяльності, почуття відповідальності, упевненість в успіху, потребу виконання поставлених завдань на високому професійному рівні, керування своїми почуттями, мобілізацію сил, подолання непевності тощо) та, водночас, операціонально-технічною, що включає інструментарій педагога (професійні знання, уміння, навички й засоби педагогічного впливу). З'ясовано, що існує значна кількість взаємодоповнювальних дефініцій суттєвих ознак поняття «готовність до педагогічної діяльності» (готовність як особливий психологічний стан усвідомлення необхідності самовдосконалення педагога для всебічного та гармонійного розвитку особистості учня; як інтегративна характеристика особистості; як результат, процес, якість і мета професійної підготовки; як регулятор і умова успішної професійної діяльності вчителя тощо; складна полікомпонентна система властивостей і якостей особистості, здатностей до виконання професійних функцій учителя тощо). Готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності розглядаємо як особливий особистісний стан, що передбачає наявність у здобувача вищої освіти мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, прагнення до поглиблення і розширення знань і вмінь, спрямованість на вдосконалення індивідуальних якостей, необхідних у професійній діяльності.

2. З'ясовано сутність, зміст та структуру мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності. Встановлено, що поняття «мотиваційна готовність» трактується як багатоконпонентне утворення, важливими ознаками якого є позитивне ставлення до діяльності, усвідомлення мотивів діяльності, бажання досягнути успіху, прагнення займатися педагогічною роботою. Визначено, що мотиваційна готовність майбутніх учителів до професійної діяльності – це процес взаємодії потреб, інтересів, стимулів, настанов, ціннісних орієнтацій і мотивів, що дозволяє

фахівцеві ефективно здійснювати практичну діяльність. Мотиваційна готовність до професійної діяльності є основою, фундаментом, навколо якого конструюються основні якості професіонала. Сформована мотиваційна готовність сприятиме швидкому адаптуванню майбутніх учителів до праці в умовах Нової української школи. Обґрунтовано, що мотиваційна сфера професійної діяльності майбутнього фахівця здійснює значний вплив на його пізнавальний, інтелектуальний, емоційний, вольовий розвиток, спонукає майбутнього педагога до творчості, професійного саморозвитку, самовдосконалення і визначається професійно-педагогічною спрямованістю, професійними установками, інтересами та прагненням здійснювати педагогічну діяльність. Визначено структурні складові мотиваційної готовності до професійної діяльності: аксіологічна, когнітивна, процесуальна, особистісна.

3. Визначено стан сформованості мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності та рівні сформованості: високий, середній, низький. Ознаками виявлення рівнів сформованості мотиваційної готовності майбутніх педагогів до освітньої діяльності визначено: спрямованість на професійно-педагогічну діяльність в умовах освітнього середовища закладу вищої освіти та усвідомлення високого соціального значення педагогічної професії; орієнтованість на ціннісне засвоєння знань із психолого-педагогічних та фахових дисциплін та самовдосконалення в практичній діяльності під час вивчення фахових дисциплін; здатність та спонукання себе та оточення до ефективної реалізації цілей і функцій освіти у професійно-педагогічній діяльності, яка включає систему мотивів, цінностей, бажань, зацікавленість у роботі, позитивне ставлення до вивчення навчальних дисциплін.

4. Теоретично обґрунтовано та експериментально апробовано шляхи удосконалення процесу формування мотиваційної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності. Встановлено, що ефективним засобом підвищення мотиваційної готовності майбутніх учителів може слугувати:

підвищення ефективності професійного самопізнання студентів шляхом стимулювання пізнавальної активності, спрямованої на вдосконалення себе як суб'єкта діяльності; залучення до самоаналізу та оцінки наслідків власної діяльності з метою підвищення схильності до рефлексії; вирішення проблемних педагогічних ситуацій, які дозволяють розвивати основи саморегуляції поведінки; використання активних методів навчання, що охоплюють: дискусійні методи (групова дискусія, розбір і аналіз ситуацій і т. д.), ігрові методи (дидактичні, творчі, рольові ігри, а також ігрова психотерапія, психодраматична корекція, трансактний метод усвідомлення комунікативної поведінки та ін.), сензитивний тренінг (тренування саморозуміння, техніки невербальної взаємодії), мікрвикладання предмету за фахом. Встановлено, що однією з найбільш конструктивних, швидко діючих форм підвищення ефективності процесу формування мотиваційної готовності майбутніх учителів є спеціально організований тренінг, основним завданням якого було розвиток усіх підструктур мотиваційної готовності – когнітивної (уточнення, конкретизація і розширення системи знань про себе, свого Я-образу як особистості і професіонала), афективної (вироблення позитивного самоствавлення, адекватне оцінювання своїх можливостей і потенціалів) і поведінкової (закріплення власної Я-концепції в конкретних ситуаціях взаємодії і спілкування, відпрацювання навичок ефективної саморегуляції).